Euskal Herriko Ahotsak

ahotsak.com

Rafael Etxezarreta Zelaia

Andoain, Gipuzkoa (1940)

Aurkibidea

Biografia

Andoainen jaio zen, Zumea auzoan. Aita ere andoaindarra zuen, igeltseroa; eta ama, Albizturren jaioa bazen ere, gaztetatik Andoainen bizi izandako etxekoandrea zen. 11 senidetan hirugarrena zen bera. Zazpi mutil eta lau neska izan ziren; eta, garai hartan ohitura zen bezala, senide batzuk apaiz joan ziren. Rafael, 11 urte zituenerako, bonba-fabrikan sartu zen lanean. 18 urterekin aitarekin igeltseritzan hasi bazen hasi, bizitza guztia horretan eman zuela esan daiteke.

Zintak

AND-080

- **Proiektua**: Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Ansa, Ainhoa
- **Data**: 2011-01-17
- **Iraupena**: 108 min
- **Euskarria**: Bideo digitala
- **Kodifikatzailea**: Etxeberria, Eider

Pasarteak

1. Apaiz izateko bokazioa zuenari emandako laguntzak

- **Erref**: AND-080/002
- **Iraupena**: 0:02:06. **Hasi**: 00:03:34. **Bukatu**: 00:05:40
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:
Lehen, ohikoa zen senideren bat moja edo apaiz sartzea. Rafaelen bi anaia sartu ziren apaiz. Apaiz bokazioa zuenari, hartarako bidea erakusten zioten. Patrizio Etxeberriaren laguntzari esker, Rafaelen anaiak aukera izan zuen apaiz izateko ikasteko.

Transkripzioa
- Garai hartan, hainbeste senide etxian ta normala izaten zan bakarren bat moja edo apaiz edo…
- Bai, bai. Gero, aman aldetik oso [elizgoitik] dia ta atzetikan bazatoztin

apaiz, jesuita, monja… bazian, eta ordun, ba, hortako bokaziyua errexago etortzen zan. Eta gero izandu zan, ba, Patrizio Etxeberria Legazpiko horren seme batek ordaintzen ziyon anai zaharrenai apaiz iteko. Eta geo beste bi nola prestatu zian, hairi´re bai. Baiño batek iya bukaeran utzi in zun. Ordun, oain [daudez] bi apaiz eta bestia, ba, hoi, Erromaa ezkondu zan bestia hango emakume batekin. Ta horrela.
- Eta nola erabakitzen zan garai hartan, ba… etxera etortzen zan norbaitte "Aizu, apaiz izateko-edo semen bat ba al dezu?" edo, nola erabakitzen zan?
- Bueno, familitikan ya pixkan bat bultzatu iten zan. Gero, eskolaa, hemen La Sallen aittu giñan gu, ta La Sallera´re etortzen zian hola pixkan bat biltzeko bakoitza bere komunidadea. Eta batenbatek… karo, hamar urteko… hamar urtetako kontuk dia, eta "nik nahi det…" batek "obispo" esaten zun ta bestia "ingenierua" ta bestia ez dakit zer ta… "Ba nik nahi det frantziskanua", frantziskanua etortzen bazan. Eta orduan ya guantia bota iten ziyuen ta […] zan. Eta, karo, ba, osoba-ta ya apaizetako bokaziyua ba ote zun o… azaltzen zula, ta, ordun, ba, hasi zian. Baiño, karo, kosta iten zan, zeatikan ordun ordaindu in bihar izaten zan etxetik, eta ez zeon holako […]. Eta, ordun, alleatzen ez zianentzako-ta izaten zan laguntzak. Eta Patrizio Etxeberriak, ba, jarri zun, ba, "bueno, batenbati nik lagunduko diot", eta gure anaiai tokatu zitzaion. Eta hartu-eman haundiya izandu zuen beakin. Eta hola ibili zian. Eta gero ya, ba, bueno, ya familiya hazitzen jun zan bezela, ba, ya pixka bat libratzen´e jun giñan.

2. Mezalagun izatearen abantailak

- **Erref**: AND-080/003
- **Iraupena**: 0:02:30. **Hasi**: 00:05:40. **Bukatu**: 00:08:10
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:
Etxeko mutil guztiak mezalagun sartu ziren. Izan ere, horri esker, La Sallen ikastean, eskolako materiala dohainik izaten zuten. Mezalagun zirela, noizean behin, eskupekoak ematen zizkieten; eta oso ondo etortzen zitzaien diru hori. Orduko mezen ordutegia aipatzen du.

Transkripzioa
- […] Gaiñea, orduako mutil guztik pasa giñan monagillo izatea. Zeatikan La Salle eskola elizana da eta, elizana izanez, ba, monagilluak gendun eskola libre eta eskolako tresnak´e bai; bai liburu, lapitz eta hoik denak libre giñun. Ordun… Etxeako´re beste laguntza bat zan eta gaiñetikan propinan batzuk´e billatu iten zian elizan. Eta ondo etortzen zian denak.
- Eta propinak nolakuak zian elizakuak?
- Ba, izaten zian… entiarrotan pezta bat igual ematen zizuen mezai laguntzeko. Gero izaten zian erresponsuak; ordun´e ematen zizuen, ba, igual bi errial o. Karo, oain tonteri bat ematen du, baiño ordun asko zan. Pagaik-eta ez zan izaten ta hoik denak ondo etortzen zian. Eta, bueno, holaxe. Okerrena zan: bizi giñan iya beste puntan ta goizeko bost eta erditan meza laguntzea. Goizeko seitan izaten zan aurreneko meza astegunian´e egunero. Ta hua lagundu. Gero bestia zortzitan izaten zan ta hortikan ya eskolaa.
- Zumeatik...
- Zumeatikan honeaiño.

- … elizaiño.
- Bai, elizaiño. Eta gosaldu garai hartan, eta ya beatzitan eskolan sartzeko, ba, goizean bost eta erditan gosalduta etortzen giñan. Eta erdi lotan hortxe. Baiño…
- Haiñen goiz hasten zian mezak ordun, e? Sei ta erditan ta…
- Seitan, zortzitan… eta gero entiarron bat baldin bazan, ba, hua berandugo izaten zan, ta kasi nahio entiarrua izatea berandugo eskolaa juteatik. Anibersaiuak´e, ordun, segun ze egunetan tokatzen zan, hala iten zan. Oain igandetan iten da, baiño… Hoik denak horrela izaten zian.
- Hildakuan anibersariyuak edo urtebeteko meza hoi ordun…
- Egun berian.
- … egun berian errespetatzen zan?
- Bai, bai. Bai, eta izaten zan, ba, goizian. Eta entiarruak´e izaten zian goizian. Eta gero, nola ez zeon oain bezelako ibilgailluik eta ezerre, ba, familiarrak etortzeko-ta etorri bihar izaten zuen garaiz. Eta geo gaiñetikan ematen zitzaien hamaiketakua o bazkariya o… nola herritatikan etorri bihar izaten zuen, ba, gero garaiz etxera bueltatzeko ta. Horrela.

3. Hileten kategoriaren neurriko eskupekoak

- **Erref**: AND-080/004
- **Iraupena**: 0:03:24. **Hasi**: 00:08:10. **Bukatu**: 00:11:34
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Hiletak

Laburpena:
Aldiko, 5-6 mutiko ibiltzen ziren mezalagun. Eskupekoa jasotzeko, norgehiagoka izaten zuten. Lehen, kategoriaren arabera, halakoak izaten ziren hiletak. Hileten arteko desberdintasunak aipatzen ditu. Hileta ematen zuen apaizari ogia ematen zioten, besteak beste.

Transkripzioa
- Ume asko ibiltzen ziñeten?
- Izango giñan aldiko bost o sei o hola. Ta geo, ba, zea, txandatuz. Baiño zeak, propinak [izango zian] garai haietan denak sartu nahi gendun, ta han bizkorrena muittu bihar izaten zan. Eta, bueno. Bai, meza nausin beti igandetan hiru monagillo bihar izaten zian. Eta gero gaiñantzekuak, ba… Gero, entiarruak´e zian diferentiak. Izaten zian kategorik. Eta hola bastante ondo bizi zianak, ba, igual ateatzen zittuen sei-zortzi meza, eta herritako apaizak etortzen zian. Eta haik beti propina ematen zuen; ba, esan deana, pezta bat o ematen zuen. Eta, karo, ordun kategoriya zan, segun zenbat meza ateatzen zian, ba, “halako entiarrua in diyue” ta. Oain kaja ta loriai-ta beiratzen zaiuen bezela, ordun mezak zian.
- Primerakuak eta segundakuak eta…
- Primera, segunda ta tercera zian, bai.
- Zertan diferentzia… zertan zan?
- Hoi ba.
- Apaiz…
- Primerakuan apaiz gehio aldarian ta geo meza gehio atea. Ordun ez zan koroiyik eta zea, kaja eta besteik be. Geroztikan atea zian koroiak eta loriak eta gauz hoik. Eta, en kanbio, mezak ya baztarrea utzi dia. Meza bat ateatzen da oain denantzako berdiña, baiño ordun ez zan denantzako

berdiña. Tercerakua zana, ba, juxtu-juxtu alleatzen zan batena zan eta, ordun, eguneroko meza bezelaxe eman lehenbailehen, ta etxea. Baiño segundakuak ya bazittun hiru meza uste det zittula segundakuak. Eta hirutik aurrera ya primerakua ta hiru apaizekin, kantuakin ta ya... osatua. Hor…
- Eta segundakuak ba al zeukan kantu eta korua ta…?
- Bai, kantu pixka bat bazaukan, baiña inportantzi gehiena ematen zitzaion mezai. Eta saihetsetan eoten dian aldare hoik-eta hortakoxe zian ordun; “meza txikiya” esaten zitzaien hoiri. “Atea dixkiye hiru meza txiki”, “atea dixkiye bost”, “atea…”. Hola.
- Herriyan´e pixkat komentatuko zan gero, ez...?
- Bai, dena.
- Ze kategoritako elizkizuna egin zitzaion eta…
- Bai. Eta nik ezautu izandu det Albisturren, gure ama jaiotako etxian, ogiya ematen zan hillabetian apaizantzako.
- Hara…
- Bai. Eta gaiñetikan batzuk, ba, barra txikigua, bestiak barra haundigua… hortan´e kategorik bazauden. Eta alleatu zan erretore bat eskatzea halako ogiya bihar zula halako entiarrua egingo [al] zitzaion. Ta…
- Entierrua ordaintzeko edo?
- Ohittura bat. Hemen izaten zian gero zortziurrenian mezak eta... hil osuan mezak eta… segitzen zuen ohitturak. Eta, karo, mezak ordaindu iten zan eta, karo. Eta ordun nola zan... ogiya nahiko justu izaten zan, ba, ogiya zan zea bat, laguntza haundi bat bezela apaizai. Eta, karo, ohittura hartu zuen eta geo obligaziyua bezela jarri. Eta holako... [zeak].

4. Apaizari ordaintzeko moduak

- **Erref**: AND-080/005
- **Iraupena**: 0:02:33. **Hasi**: 00:11:34. **Bukatu**: 00:14:07
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra

Laburpena:
Garai batean, ogia etxean egiten zuten. Apaizari ordaintzeko, ogia egon ezean, babarrunak, egurra... ematen zizkioten. Apaizari ordaintzeko modu ugari zegoen.

Transkripzioa
- Ogiya segun ze garaitan ez zan ba errexa izango! Zuk esan dezuna…
- Etxian iten zan.
- … etxian ogiya.
- Etxian iten zan ogiya han. Osea, etxez etxe. Ordun gariya iten zan eta geo errotatik pasa ta… Panaderua ez zan allatzen. Ogiya etxian iten zan, eta etxian indako ogiya ematen zitzaion. Gero bai. Gero izandu zan, panaderiya bertan bazan Albisturren, eta hanguak. Baiño basarritakuak denak beak egindako ogiya [izaten] zan.
- Apaizai segun zertako beste ordainketa modu bat´e izango zan; ba, oillaskuak edo zerbaitte izaten zan hola?
- Bai, geo izaten zan herri txiki hoitan, karo, herri hotan beti sarrera gehio zuen apaizak diru aldetik, baiño herri txiki hoitan sarreraik ez zeon. Eta ordun, ba, babarruna iten zan gariyian, ba, borondatez ematen zan babarruna. Beste batzuk surtako egurra ematen ziyuen. Eta hortaz

moldatzen zan. Eta gero izaten zan —hoi hemen´e ezautu deu eta nik uste det herri gehienetan izango zan— San Juan bedenkaziyua esaten zitzaiona. Eta apaiza pasatzen zan basarriz basarri ta soruak bedeinkatu eta etxiak bedeinkatu ta suerte ona izateko ta dena. Eta ordun, zuk esan dezuna, ba, oillasko paria, beste batzuk lau oillasko, batzuk dirua nahi izaten zuen… Eta, karo, monagillokin jun bihar izaten zuen, eta ya fitxatuta gendukan ze baillara zian hobenak, non gehiena zeatzen zuenak... Eta, ordun, ba juten giñan apaizan onduan. Ba, ematen zitzaion bolsa ur bedeinkatuakin ta, ez dakit, kandela´re uste det [iten] zala, kandela txiki batzuk zea iteko, gurutzia jartzeko etxian. Ta hola.
- Andoaiñen ibiltzen ziñeten ordun hola?
- Bai, bai.
- Baserriz baserri.
- Basarriz basarri. Eta, ba, leku batian kafia igual emango zuen, beste... gu mutil-koskorrak eta. Baiño sagardua-ta izaten zan ta merienda´re bai preparatzen zuen. Apaiza etortzen zala ta etxeko gauzik hobena harentzako izaten zian. Eta “Itxoin pixkat, itxoin, zuri´re eman bihar dizut”, zea, monagilluai ta “Ez, ez, hau ordaindua do” esaten zuen. Hola ibiltzen giñan-ta gu. Hartzen giñun, propina earrak hartzen giñun basarritaa juten giñanian. Ta beak nahio zuen guk ez ikustea beairi ze eskeintzen ziyuen o ze eman nahi ziyuen.

5. Apaizarekin ur bedeinkatua botatzera joaten zirenekoa

- **Erref**: AND-080/006
- **Iraupena**: 0:02:05. **Hasi**: 00:14:07. **Bukatu**: 00:16:12
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:
Ur bedeinkatua botatzearen truke, baserriz baserri joaten zen apaiza. Mezalagunak apaizei laguntzen ibiltzen ziren, eta han ikusitakoak gogoan ditu Rafaelek. Ondo jakiten zuten zein izaten ziren bailara onenak, hau da, eskaintza onenak egiten zituztenak.

Transkripzioa
- San Juan bedeinkaziyua izaten zan, ba, San Juan inguru hortan. Eta astian igual bi biaje ingo zittuen; egun batian basarri batzuk, beste egun batian beste basarri batzuk... eta denak osatu arte. Eta apaiz bakoitzak zeukan baillara bat.
- Eta ze baillara izaten zan, hola, zuk esan dezuna, gehiena eskeintzen zuena o...? Izango zian diferentziyak baillaratik baillaraa.
- Bai. Hemen, Leizotz aldekua zan hobena.
- A bai?
- Bai. Eta Buruntza aldekua´re bai. Bestia, berriz, hemen zan Goiburu baillara, ta hoi ya zeagua zan, justugua-o gutzako.
- Ta zertan zan ba onena, Leizotz eta Buruntza… zertan?
- Hoi, ba, nola portatzen zian, ze borondate zuen. Igual, esan detena, kafian partes, ba, gozokik igual emango zizkiguen, ta holaxe. Umiantzako ze bihar zan, ba, hola. Hoi denak goguan eukitzen zian.
- Ordun, zein jungo zan Leizotzea eta Buruntzaa edo…
- Bai, pelea: “Nei tokatzen zait aurrena” ta “Ez, zu han izandu ziñan” ta

hoik denak artxibuan, burun sartuta eukitzen giñun. Baiño oso ondo ibiltzen giñan.
- Eta Goiburu edo, justugokua esan dezu. Zer zan, baserri ttikiguak o zer zian?
- Basarri... txikiguak, gutxiyo aurreratutakuak... Gero, en kanbio, aurrena beak jarri dia. Baiño mutilzahar ta holakuak bizi zian eta, ordun, ba, hoitan zea gutxiyo eoten zan, eskeintza gutxiyo. Baiño, bueno, garaiok aillatzian ondo izaten giñan, e! Gaiñetik, baimena izaten gendun eskolaa jun gabe,ba, apaizakin jun bihar gendula ta, ordun, libre. Ta iya iñular arte ibiltzen giñan basarriz basarri.
- Egun guziya?
- Ez, atsaldia, atsaldia. Bazkalonduan atera eta ya rekorridua hartua eukitzen zun apaizak, eta hantxe, bolsa txikiya hartu ta...

6. Apaiza galtzekin, bilutsik egongo balitz bezala

- **Erref**: AND-080/007
- **Iraupena**: 0:01:05. **Hasi**: 00:16:12. **Bukatu**: 00:17:17
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:
Mezalagun zela, baserriz baserri joaten zen apaizarekin ur bedeinkatua botatzera. Oinez joaten ziren, eta beroa egiten zuenean, apaizak sotana gerriraino igotzen zuen; apaiza galtzekin ikustea oso arraroa egiten zitzaien beraiei.

Transkripzioa
- Oiñez iten zenduen?
- Bai, oiñez, oiñez. Ordun ez zeon... Gaiñea, ez zan bideik basarritaa´re, zea, kotxiantzat. Ez zan kotxeik eta! Futbolian karreteran ibiltzen giñan ta geatu gabe, gaiñera. Ez zan kotxia datorrela ta... ez zan kotxeik bat bakarrik´e pasatzen karreteran ta!
- Oiñez, apaiza bere jantziakin...?
- Bere sotana.
- Bere sotanakin?
- Bai. Guri harritzen zitzaigun... karo, bero izaten zan ta gerriaiño sotana altxatzen zuen. Bai, bidian. Geo ya jeisten zuen etxe aurrian, baiño galtzakin ikustia, ba, guri... Karo, oain galtzak´e ikusi iten zaixkie, galtza barrenak, baiño ordun ez baitzan. Zea, dena beheraiño tapatua. Eta ya, karo, berua hua denakin. Ta altxatzen zuen gerriaiño, gerrin lotzen zuen ta... Apaiza galtzakin ikustia, guri iruitzen zitzaigun galtzaik be ibiltzen ziala o. Oso zea izaten zan.
- Eta monagilluak, zuek´e bai izaten zenduen jantzi bereziya egun hortan?
- Ez, ez, guk elizako bakarrik izaten gendun. Gaiñantzian ba...

7. Ur bedeinkatua urrutitik botatzen

- **Erref**: AND-080/008
- **Iraupena**: 0:02:18. **Hasi**: 00:17:17. **Bukatu**: 00:19:35

- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:
Apaiza baserriz baserri ur bedeinkatua botatzera joaten zenean, mezalagunaren funtzioa zein izaten zen azaltzen du. Ur bedeinkatua botatzeari buruzko txistea kontatzen du. Garai hartan, borondatea nahiko obligazioa zen.

8. Seminarioaren aldeko "borondatezko" laguntza

- **Erref**: AND-080/009
- **Iraupena**: 0:01:44. **Hasi**: 00:19:35. **Bukatu**: 00:21:19
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana

Laburpena:
Lehen, apaizak beharrezkoak zirela uste zenez, seminarioko mantenimendua laguntzeko, apaizen aldeko borondatea eman behar izaten zuten: baserrikoek, elikagaia; herrikoek, diru-biltzea.

9. Kanpora irtetean, perspektiba hartu

- **Erref**: AND-080/010
- **Iraupena**: 0:02:59. **Hasi**: 00:21:19. **Bukatu**: 00:24:18
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak

Laburpena:
Lehengo sinesmenak aipatzen ditu: San Juan bedeinkazioa, erreguteak... Erreguteen nondik norakoak. Salamancako herri batean, festetan izaten zuten ohitura xelebrea kontatzen du. Kanpora irtetean konturatzen zen bera, hemen zer bidegabekeria egiten ziren.

10. Errezoen balioa naturaren kapritxoen aurrean

- **Erref**: AND-080/012
- **Iraupena**: 0:02:02. **Hasi**: 00:25:23. **Bukatu**: 00:27:25
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizkizunak eta otoitzak

Laburpena:
Erreguteetan, euria egiteko, harria ez egiteko... eskatzen zuten. Behin, ekaitza etorri zenean, errezoak ez zien balio izan kalterik ez jasateko. Lehen, fede handia zegoen. Arrosarioa errezatzen aritzen zireneko anekdotak.

11. "Heriotzak denok berdintzen gaitu"

- **Erref**: AND-080/015
- **Iraupena**: 0:00:36. **Hasi**: 00:29:44. **Bukatu**: 00:30:20
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Hiletak
- Iritziak » Bizitzarekiko ikuspegia

Laburpena:
Hil-kanpaiak denentzat berdinak izaten ziren. Berdintasunik handiena heriotza da, denok hiltzen gara.

12. Nesken mugak eta kortseak

- **Erref**: AND-080/017
- **Iraupena**: 0:03:42. **Hasi**: 00:32:06. **Bukatu**: 00:35:48
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:
Festatik erretiratzeko kanpaia jotzen zutenean, etxera joan behar izaten zuten neskek. "Emakumerik ez zegoela, bekaturik ez zegoen". Gerora, etxeratzeko ordua luzatzen joan zen. Emakumeak ez ziren sartzen tabernetan; eta, sartuz gero, marmarra egoten zen. Orduko anekdotak kontatzen ditu. Gaur egungo ikuspegia eta lehengoa alderatzen ditu.

13. Emakumeen arteko planak

- **Erref**: AND-080/018
- **Iraupena**: 0:01:15. **Hasi**: 00:35:48. **Bukatu**: 00:37:03
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:
Emakumeak tertulian egoten ziren, korroan jarrita. Batzuk jokoan aritzen ziren.

14. Umetako jolas umilak

- **Erref**: AND-080/019
- **Iraupena**: 0:01:39. **Hasi**: 00:37:03. **Bukatu**: 00:38:42
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:
Emakumeak elkartzen zirenean, umeak jolasten aritzen ziren. Beraiek egindako baloiak eta pilotak erabiltzen zituzten. Orduko jolasak aipatzen ditu.

15. Tranbia: jolasa eta arriskua

- **Erref**: AND-080/020
- **Iraupena**: 0:01:42. **Hasi**: 00:38:42. **Bukatu**: 00:40:24
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak » Autobusak

Laburpena:
Lehen, ibilgailu gutxi ibiltzen ziren errepidean. Tranbia pasatzen zenean, umeak korrika ibiltzen ziren hari segika. Tranbiak hanka moztu zien zenbaiti.

16. Tranbiaren ibilbidea eta bidaiariak

- **Erref**: AND-080/021
- **Iraupena**: 0:01:35. **Hasi**: 00:40:24. **Bukatu**: 00:41:59
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak » Autobusak

Laburpena:
Tranbiak Tolosa eta Donostia bitarteko ibilbidea egiten zuen. Trolebusean, oro har, emakumeak ibiltzen ziren, Tolosan erositakoa Donostian saltzen zutenak, edo baserriko jeneroa saltzera joaten zirenak.

17. Inguruko herrietara joateko ohitura

- **Erref**: AND-080/022
- **Iraupena**: 0:01:13. **Hasi**: 00:41:59. **Bukatu**: 00:43:12
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Inguruko herriak eta auzoak

Laburpena:
Gaztetan, 20 urtera arte, inguruko herrietara bakarrik joaten ziren. Donostiara, festa bereziren bat zegoenean bakarrik joaten ziren.

18. Neskak liluratzeko lehia

- **Erref**: AND-080/023
- **Iraupena**: 0:02:51. **Hasi**: 00:43:12. **Bukatu**: 00:46:03
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:
Neska-laguntzea ohitura normala zen lehen. Bizikletak eta motorrak iritsi zirenean, haien jabeek arrakasta handiagoa izaten zuten. Asteasuarrak gaiztoak omen ziren; gaizki ikusten zuten kanpoko mutilek herriko neskak hartzea. Orduko ika-mikak.

19. Neskari lagundu, eta gero nola itzuli?

- **Erref**: AND-080/024
- **Iraupena**: 0:01:16. **Hasi**: 00:46:03. **Bukatu**: 00:47:19
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:
Kuadrillan, herritik kanpo joanez gero, bakoitza bere gisa moldatzen zen neska-laguntzeko. Norabidea galtzen zutenean, nola-hala bilatzen zuten bide zuzena. Lagunen artean, komentatzen zuten neskekin zer lortzen zuten.

20. Nesken gainean zegoen bekatuaren zama

- **Erref**: AND-080/025
- **Iraupena**: 0:02:00. **Hasi**: 00:47:19. **Bukatu**: 00:49:19
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna
- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:
Lehen, bekatuaren zama handia zeukaten neskek. Jaiotzatik, ezetz esaten erakusten zitzaien neskei. Mutilek neskengan zer bilatzen zuten azaltzen du. Autobusean, estu joatea gustatzen zitzaien.

21. Dantzako maiseatzaileak eta apaizaren hitzen pisua

- **Erref**: AND-080/026
- **Iraupena**: 0:00:59. **Hasi**: 00:49:19. **Bukatu**: 00:50:18
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra

Laburpena:
Lehen, maiseatzaileak egoten ziren dantzaldietan, ikusitakoa apaizari kontatzera joaten zirenak. Geroago, apaizak kargu hartzen zien maiseatzaileek salatutako horiei. Orduan, apaizak indar handia zeukan. Haren esanen arabera, inauterietara joaten zirenak ez omen ziren pertsona normalak, bekaturako bidea omen ziren inauteriak...

22. Tolosako inauterietako giroa eta gehiegikeriak

- **Erref**: AND-080/027
- **Iraupena**: 0:01:47. **Hasi**: 00:50:18. **Bukatu**: 00:52:05
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Inauteriak

Laburpena:
Inauterietan, gehiegikeriak egiten omen ziren. Mozorroen babesean, baimenik gabe neskei zirri egiten ziotenak egoten ziren. Tolosako inauterietan, jendea gainezka egoten zen; baina, zezen-plazako giroa izaten zen garrantzitsuena.

23. Inauterietan, Tolosara edo baserriz baserri

- **Erref**: AND-080/028
- **Iraupena**: 0:01:17. **Hasi**: 00:52:05. **Bukatu**: 00:53:22
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Inauteriak

Laburpena:
Inauterietan, Andoainen ez zen giro handirik egoten. Inguruko herri guztiak Tolosara joaten ziren. Orduko mozorroak nolakoak izaten ziren aipatzen du. Beraiek baserriz baserri kantari joan izan ziren, xox batzuk ateratzearren. Kanta abesten du.

24. Tolosako inauterien berezko umorea eta historia luzea

- **Erref**: AND-080/031
- **Iraupena**: 0:01:41. **Hasi**: 00:54:50. **Bukatu**: 00:56:31
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Inauteriak

Laburpena:
Inauteriak, garai batean, galarazita egon ziren. Orduan, "Udaberriko festa" izena jarri zioten inauteriei. Gerora, hainbat herritako inauteriek hartu dute indarra; baina garrantzi handiena Tolosakoek daukate oraindik, berezko umorea baitaukate han.

25. Aste Santuko su bedeinkatua

- **Erref**: AND-080/032
- **Iraupena**: 0:03:40. **Hasi**: 00:56:31. **Bukatu**: 01:00:11
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Erlijioa » Ohiturak eta bizimodua » Eliza giroko ospakizunak » Aste Santua

Laburpena:
Gabonetan, eskean ibiltzen ziren. Aste Santuan, sua eta ura bedeinkatzen ziren, eta etxez etxe eramaten zuten; eskupekoa ematen zieten horregatik. Su bedeinkatuak urte guztirako zortea ekartzen omen zuen. Gazteek suarekin zer tranpa egiten zituzten azaltzen du.

26. Bedeinkazioaren babesa

- **Erref**: AND-080/035
- **Iraupena**: 0:01:28. **Hasi**: 01:01:12. **Bukatu**: 01:02:40
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak

Laburpena:
Su eta ur bedeinkatuek zertarako balio zuten azaltzen du. Erramu bedeinkatua ere izaten zuten etxean, zorte ona izateko. Jainkoaren inguruko kezka eta beldurra izaten zen lehen.

27. Zorte ona erakartzeko ohiturak

- **Erref**: AND-080/036
- **Iraupena**: 0:00:52. **Hasi**: 01:02:40. **Bukatu**: 01:03:32
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak

Laburpena:
Erramua sutara botatzeko ohitura zuenik bazen. Soroan, gurutzeak jartzen ziren txokoetan, zorte ona ekar zezan.

28. Erramua, hildakoaren gorpua igurzteko

- **Erref**: AND-080/037
- **Iraupena**: 0:01:07. **Hasi**: 01:03:32. **Bukatu**: 01:04:39
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Hiletak

Laburpena:
Norbait hiltzen zenean, erramua jartzen zen gelan, ur bedeinkatuarekin busti eta hildakoaren gorpua harekin igurzteko.

29. Andoaingo ermitak eta elizak

- **Erref**: AND-080/041
- **Iraupena**: 0:01:50. **Hasi**: 01:08:10. **Bukatu**: 01:10:00
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eraikuntza erlijiosoak

Laburpena:
Andoaingo eliza nagusia San Martin da; Sorabillan, San Martin eliza dago; eta Santa Kruz ermita ere bazen lehen. Lehen, Andoain nolakoa zen azaltzen du.

30. Andoaingo etxerik politenak, Goiburun

- **Erref**: AND-080/043
- **Iraupena**: 0:01:30. **Hasi**: 01:11:00. **Bukatu**: 01:12:30
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Auzoak

Laburpena:
Goiburun, San Esteban ermita dago, eta abuztuaren 3an izaten dira hango festak. Auzo hori oso ondo antolatua dago, eta hainbat obra egin izan dituzte auzolanean. Etxerik politenak alde hartan daude.

31. Trafiko gutxi zeneko kontuak

- **Erref**: AND-080/045
- **Iraupena**: 0:01:21. **Hasi**: 01:14:39. **Bukatu**: 01:16:00
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak

Laburpena:
Andoainen, hainbat festa ospatzen dira. Lehen, Santa Kruzetan, errepidean dantzatzen zuten; eta, autoa etortzen zenean, hura pasatzeko lekua egiten zioten. Lehen, trafiko gutxi ibiltzen zen. Bizikleta edukitzea gauza handia zen.

32. Bonba-fabrikatik igeltserotzara

- **Erref**: AND-080/047
- **Iraupena**: 0:01:11. **Hasi**: 01:16:14. **Bukatu**: 01:17:25
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Etxeginak

Laburpena:
6 urterekin hasi zen eskolan. Baina, 11 urte zituela, bonba-fabrikan lanean hasteko aukera izan zuen. Gerora, gau-eskolan ibili zen. 18 urte zituela, konturatu zen hura ez zela beretzako lanbidea; eta igeltserotzan hasi zen lanean.

33. Igeltsorako aldaketak lehendik hona

- **Erref**: AND-080/048
- **Iraupena**: 0:03:06. **Hasi**: 01:17:25. **Bukatu**: 01:20:31
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Etxeginak

Laburpena:
Igeltserotzan aritu izan da lanean, gaztetan hasi eta erretiroa hartu arte; oso gustura ibili izan da. Orduko lan motak aipatzen ditu. Lehendik hona, hainbat gauza aldatu dira igeltserotzan: materialak, tresnak...

34. Igeltserotzako tresnak eta segurtasun-neurriak

- **Erref**: AND-080/049
- **Iraupena**: 0:02:19. **Hasi**: 01:20:31. **Bukatu**: 01:22:50
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Etxeginak
- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak

Laburpena:
Igeltserotzan, lan-tresnak aldatu dira; baina baita tailerreko argindarra ere. Lehen, segurtasun-neurri gutxiago izaten zituzten, eta kontu handiz egin behar izaten zuten lan.

35. Ehizaren interesgarriena: geroko tertulia

- **Erref**: AND-080/050
- **Iraupena**: 0:01:17. **Hasi**: 01:22:50. **Bukatu**: 01:24:07
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Errekako arrantza eta ehiza

Laburpena:
Ehiza gustatu izan zaio Rafaeli, baina ez zuten asko harrapatzeko grina izaten, gutxirekin konformatzen ziren. Ehizan, ehiza bera baino, haren inguruko tertulia gustatzen zitzaien.

36. Hegaztien ohiturak

- **Erref**: AND-080/051
- **Iraupena**: 0:02:24. **Hasi**: 01:24:07. **Bukatu**: 01:26:31
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Natura » Fauna » Hegaztiak

Laburpena:
Hegaztien ohiturei buruzko kontuak azaltzen ditu: usoenak, oilagorrenak...

37. Birigarroak lehen estimazio gutxi zeukan

- **Erref**: AND-080/053
- **Iraupena**: 0:01:14. **Hasi**: 01:27:28. **Bukatu**: 01:28:42
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Natura » Fauna » Hegaztiak
- Aisia » Mendia eta hondartza » Errekako arrantza eta ehiza

Laburpena:
Birigarroaren ehizaz hitz egiten du. Birigarroari tiro ugari botatzeak pena ematen zien, ez zitzaien iruditzen merezi zuenik.

38. Euskara etxean, batzuekin bai eta besteekin ez

- **Erref**: AND-080/057
- **Iraupena**: 0:02:12. **Hasi**: 01:34:26. **Bukatu**: 01:36:38
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:
Etxean, hiru senide zaharrenek euskaraz hitz egiten dute elkarren artean; baina gerora etorritako senideekin, erdaraz, haiei erdararen modak harrapatu baitzien. Euskaraz idazteari buruz hitz egiten du.

39. Euskararen aldaketak batetik bestera

- **Erref**: AND-080/058
- **Iraupena**: 0:02:48. **Hasi**: 01:36:38. **Bukatu**: 01:39:26
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskalkia, herri hizkerak, euskara batua

Laburpena:
Lehen, ez zitzaion garrantzirik ematen beste hizkuntzak ikasteari. Andoaingo hizkera inguruko herrietakoekin alderatzen du.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.
2026-11-18

CC-by-sa | **Ahotsak.eus**
Badihardugu Euskara Elkartea
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com